

Hoofdstuk 4

Rede en religie als praktijken

Religieuze praktijken

- Praktijken: “qua tijd en ruimte ingeperkte en afgebakende vormen van handelen en 'onderhandelen'”
 - Voorbeelden:
 - bidden
 - eerste communie
 - carnaval
 - ramadan
 - biechten
 - vasten
-

Kenmerken van praktijken

- Publiek
- Communiceren betekenissen en waarden
- Normatief – regels voor correcte uitvoering
- Soms gewelddadig
- Vaak routinematig
- Machtsrelaties (leraar – leerling)

Taalspelen

Wittgenstein: Talige praktijken

- Openbaar / op anderen gericht
- Normatief (correcte uitspraak)
- Coöperatief
- Vaak routinematig
- Macht: “Je bent ontslagen”

Publiek of privé?

- Wittgenstein: Taalgedrag is publiek gedrag
 - Innerlijk gedrag: redeneren
 - Uiterlijk gedrag: spreken
 - Niet voorafgegaan door innerlijk gedrag
 - Er is geen religieuze ervaring die niet in taal is uit te drukken
-

Praktijken

- Gedrag is praktijk (manier van doen)
- Religieuze praktijken: familiegelekenis (Wittgenstein: spel)
- Categorieën die van toepassing zijn op religieuze praktijken bevatten ook andere praktijken
- Normatief: correcte uitvoering
- Praktijken omvatten ook hun eigen rechtvaardiging

Secularisering

- Maatschappelijk en politiek belang van religie sterk verminderd
- Onderscheid tussen privésfeer en publieke sfeer (“geloven doe je in de kerk”)
 - Privé: huiselijk leven
 - Publiek: school, media & politiek

Modernisering

- Durkheim & Weber: Terugdringen rol religie onontkoombaar
- Rationalisering: verdwijnen van samenhang, zingeving en heiliging van het dagelijks leven (onttovering)
- Modernistische visie: religie fundamenteel illusoir
- Verlies van gemeenschapsgevoel (anomie, onttovering)

Émile Durkheim (1858 – 1917)

Durkheim

- Religie geen ware kennis, wel sociaal nuttig
 - “Er is in godsdienst iets eeuwigs”
 - Feitelijke religies verdwijnen en verschijnen
 - Religie:
 - Eredienst
 - Interpretatie van de werkelijkheid
-

Durkheim 2

- “Wetenschappelijk denken is niets dan een volmaaktere vorm van het religieuze denken”
- Maar: wetenschap is nooit af
- Religie moet wetenschap erkennen
- Toekomstige rol van godsdienst
 - Speculeren over dat waar de wetenschap (nog) geen uitspraken over doet (“God van de gaten”?)
 - Richtlijnen opstellen voor het handelen

Secularisering of niet?

- Europa: afname kerkbezoek
 - USA: religie allesbeheersend
 - Islam: expansie in 19e eeuw
 - Christelijk missiewerk in Afrika en Zuid- en Zuidoost Azië
 - Maar: kerken niet meer overheersend
-

José Casanova

1. Ontkerkelijking: verlies aanhang traditionele religies
2. Maatschappelijke differentiatie: splitsing in religie, politiek, staat en economie
3. Privatisering: individuele beleving, innerlijke overtuigingen en ervaringen
 - Alleen deze variant is houdbaar

Secularisering en secularisme

- Wereldwijde wederopleving
 - Transformatie / herformulering van religieuze begrippen
 - Nieuwe politieke rol
 - Uitspraken Durkheim & Weber niet descriptief, maar normatief
 - Feitelijke ontwikkelingen tegenover secularisme?
-

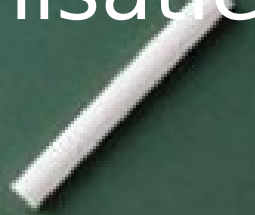
Secularisme

- “Religie mag in de moderne wereld geen hoofdrol spelen”
- Politieke vorm: scheiding van kerk en staat
- Onderscheid religie als praktijk en kerk als instituut
- Maar: één wereldwijde secularistische praktijk of beste inrichting per land?

Vormen van secularisme

- Franse laïcité: volledige verbanning van religie uit openbaar onderwijs en politiek
 - Turkse model hiervan afgeleid
 - Nederland en Duitsland: confessionele partijen deel van de politiek
 - Bijzonder onderwijs
 - Vgl. Iran: religieuze autoriteiten hebben het laatste woord.
-

De natiestaat

- Burger heeft plichten en rechten
 - Dominante ideologie: nationalisme
 - Loyaliteit aan de natie, niet aan de kerk
 - Herdefiniëring religie en cultuur vanuit nationalisme
 - Secularisme ingevoerd via kolonisatie
-

Hindoeïsme

- Britse overheersing in India: hindoeïsme is één religie
 - Ghandi: hindoeïsme universele religie, met Bhagavad Gita als heilig boek
 - “Bescherming van de koe”: geweldloze bescherming van alle levende wezens
 - Nationale religie van India → moslims zijn latere binnendringers
-

Vragen

- Wat is de rol van religieuze praktijken?
- Hoe noodzakelijk zijn die voor een religie?
- Zal religie altijd een rol blijven spelen?
- Zullen de traditionele religies zich handhaven?
- Zal dit alleen in de vorm van een praktijk zijn, of ook waarden en overtuigingen omvatten?
- Religie beroept zich vaak op mysteries. Zal dit zo blijven?